

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

« 19 »

ПРОГРАМА

вступного іспиту із спеціальності
для вступу на навчання до аспірантури
для здобуття освітньо-наукового ступеня «доктор філософії»
за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Голова предметної комісії

(підпис)

М.І. Мальований
(ПІБ)

Умань – 2019 р.

Програма вступного іспиту із спеціальності для вступу на навчання до аспірантури для здобуття освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Умань, 2019. – 32 с.

Укладачі: д.е.н., доцент Мальований М.І., к.е.н., професор Бечко П.К., к.е.н., доцент Прокопчук О.Т.

Схвалено вченою радою факультету економіки і підприємництва (протокол № 5 від 28 лютого 2019 р.).

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва (протокол № 5 від 27 лютого 2019 р.).

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Характеристика змісту програми	5
2. Орієнтовний перелік питань для підготовки до фахового іспиту	26
3. Критерії оцінювання підготовленості вступників	30
4. Список рекомендованої літератури	30

Вступ

Програма вступного іспиту в аспірантуру охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись в аспірантурі Уманського національного університету садівництва, з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Програма має міжпредметний характер з охопленням ключових аспектів відповідних навчальних дисциплін.

Згідно з вимогами екзаменуючий повинен продемонструвати загальнотеоретичні та практичні знання зі спеціальності, яка орієнтована на вивчення методологічних і науково-прикладних питань, виявлення закономірностей, тенденцій розвитку структурних змін в системі державних і корпоративних фінансів, у банківській сфері, фінансовій діяльності підприємств, фінансового ринку та ринку цінних паперів, ринку страхових послуг, – що дають можливість пояснити роль фінансів у регулюванні та забезпеченні соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Пропонований варіант програми передбачає чітке структурування і розподіл навчального матеріалу за основними темами. Виклад основних положень тем деталізовано, що полегшує абітурієнту пошук літературних джерел і орієнтирів для підготовки до іспиту під час вступних випробувань.

Програма вступного іспиту в аспірантуру за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» відображає загальне коло кваліфікаційних вимог до теоретичних знань претендентів до вступу в аспірантуру.

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

1. БАНКІВСЬКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

1.1. Економічні та організаційні основи банківського менеджменту

Сутність банківського менеджменту Поняття і суть банківського менеджменту. Функції банківського менеджменту. Склад і структура банківського менеджменту. Сутність менеджменту як науки, об'єктивні основи управління. Основні елементи банківського менеджменту: об'єкти, суб'єкти та інструменти. Еволюція банківського менеджменту. Основні підходи до трактування концепції банку. Принципи, етапи та методи управління банківськими ризиками. Системи моніторингу ризиків. Особливості процесу управління ризиками у вітчизняній практиці.

Стратегічний банківський менеджмент. Складові процеси управління та місце планування в процесі управління банком. Види планування в банку. Стратегічне управління в банку. Сутність стратегічного планування. Роль стратегічного планування у сучасній банківській практиці. Основні підходи до стратегічного планування. Послідовність процесу стратегічного планування. Ситуаційний аналіз в банку. Зовнішній та внутрішній стратегічний аналіз. Аналіз SWOT. Місія банку. Стратегічні цілі та завдання. Вимоги до стратегічного планування в банку.

Тактичний банківський менеджмент. Економічна характеристика, склад та класифікація тактичного банківського менеджменту. Концепції управління, спрямованої на вирішення поставлених завдань, здійснюється на основі: аналізу сутності різних банківських операцій; визначення їхньої рентабельності й надійності; обліку взаємного впливу й впливу на стан балансу банку; надійності й ліквідності ресурсів банку; вивчення тенденцій розвитку ринку й змін політичної ситуації. Задача тактичного менеджменту це необхідність структуризації банківського управління.

Фінансовий менеджмент. Операції комерційного банку, формування капіталу банку, активні та пасивні операції, комісійно-посередницькі операції; ліквідність та фінансові ризики – відсотковий, валютний кредитний, ризик ліквідності, ризик країни тощо; фінансові результати – доходи, видатки, прибуток; оподаткування тощо. Суб'єктом управління фінансового менеджменту є комплекс підрозділів. Фінансовий менеджмент є однією з підсистем менеджменту комерційного банку і об'єднує в собі низку взаємозв'язаних функцій: фінансового планування, фінансового аналізу, регулювання, фінансового контролю. Бюджетування.

Банківський маркетинг. Особливості маркетингової діяльності у банківській сфері. Мета банківського маркетингу – створення необхідних умов для пристосування до вимог ринку, підвищення конкурентоспроможності й прибутковості. Основні параметри дослідження сили банку: «Показники діяльності», «Операції», «Системи», «Кадри», «Маркетинг», «Імідж», «Філії», «Асортимент продуктів». Аналіз SWOT. Модель «П'яти сил». Види попиту на продукти і відповідні їм види маркетингу. Ремаркетинг. Синхромаркетинг. Демаркетинг. Переваги сегментації.

1.2. Розроблення стратегії планування та управління платежами

Бізнес-планування в банку. Ціль розробки бізнес-плану. Суть і зміст бізнес-плану. Основні функції бізнес-плану. Внутрішнє середовище. Зовнішнє середовище. При складанні бізнес-плану важлива участь в цьому процесі належить саме менеджеру. Бізнес-план – документ перспективний і складати його рекомендується мінімум на 3–5 років. Бізнес-план завжди має суто індивідуальний характер. Структура бізнес-плану комерційного банку: I. Загальна частина. II. Бізнес-план. III. Ресурси.

Управління системою платежів і розрахунків у банку. Проведення розрахунків у національній валюті України. Основи фінансового моніторингу. Діючі моделі обслуговування банків у системі електронних платежів (СЕП). Організація розрахунків в Україні. Міжнародні розрахунки. Методи і форми розрахунків, що використовуються у міжнародній торгівлі. Порівняльна характеристика основних форм розрахунків.

Менеджмент кредитного портфеля банку. Управління кредитними операціями банку. Принципи й умови кредитування банківських установ. Форми забезпечення повернення банківських позичок. Визначення дохідності кредитного портфеля та методи ціноутворення за кредитами; Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку. Кредитний портфель. Дохідність і ризик. Вимоги щодо порядку надання кредитів та обов'язкові нормативи кредитного ризику.

Управління активами і пасивами банку. Суть та необхідність управління пасивами банку. Управління капіталом комерційного банку. Джерела зростання капіталу. Проблема адекватності капіталу комерційного банку. Проблема формування оптимальної структури пасивів банку. Фактори, що враховуються при залученні капіталу. Методи визначення витрат на залучення банківських пасивів. “Точка беззбитковості” комерційного банку. Чиста процентна маржа. ГЕП (GAP)- менеджмент. Комітет з управління активами та пасивами (ALCO). Казначейські операції банку.

Хеджування ризиків у банку. Сутність хеджування. Функціонування ринку похідних фінансових інструментів. Класифікація похідних фінансових інструментів. Взаємозв'язок хеджування і страхування. Застосування форвардних контрактів у процесі хеджування. Ф'ючерсні контракти та організація біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами. Ціноутворення при підписанні ф'ючерсних контрактів. Опціони та ефективність їх застосування. Своп-контракти.

Управління ліквідністю банку. Поняття банківської ліквідності. Еволюція підходів до визначення банківської ліквідності. Ліквідна позиція банку. Методи та інструменти управління ліквідністю комерційного банку. Способи визначення потреби в ліквідних коштах комерційного банку. Оцінка потреби в ліквідності за методом джерел і використання коштів, а також структури коштів. Використання середньогалузевих коефіцієнтів для оцінки ліквідності банку. Управління банківською ліквідністю на макрорівні.

2. СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

1. Загальна характеристика страхового менеджменту

1.1. Необхідність і суть страхового менеджменту. Предмет і завдання дисципліни. Досконале управління страховою діяльністю як важлива умова її розвитку і підвищення ефективності. Структура курсу і його взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Форми занять та методичні поради щодо вивчення дисципліни.

1.2. Функції страхового менеджменту. Планування, організація, мотивація і контроль загальноприйняті функції страхового менеджменту. Зміст управлінської діяльності страхової компанії.

1.3. Цілі і завдання страхового менеджменту. Сучасна система поглядів на управління страхуванням за кордоном і в Україні. Проблеми використання зарубіжного досвіду в розбудові економічного механізму управління функціонуванням страхового ринку в Україні. Теоретичні аспекти менеджменту: від старих форм до нових реальностей. Управління як наука, мистецтво, функція, процес, апарат. Зміст і механізми управління страховою справою на сучасному етапі її розвитку в Україні.

1.4. Правові основи страхового менеджменту. Правова база управління страховою діяльністю. Страхова послуга і дослідження попиту на неї. Розвиток системи страхових послуг в умовах монополії держави на ведення страхової справи. Інфраструктура страхового ринку України.

2. Організація, планування та контроль страхової діяльності

2.1. Зміст, складові та система стратегічного управління страховою організацією. Стратегічна концепція розвитку страхової компанії. Учасники процесу формування стратегії страхової компанії. Стратегічні напрямки управління страховою компанією. Генеральний стратегічний план розвитку. У системі стратегічного управління виокремити та визначити розвиток основних видів стратегій: корпоративної, функціональної та стратегії окремих господарських одиниць.

2.2. Процес стратегічного планування в страховій компанії. Визначити поняття, елементи та кінцеву мету місії страхової компанії. Встановлення більш конкретних цілей та орієнтовних термінів їх виконання. Формування стратегічних цілей операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Основні етапи процесу управління стратегічним розвитком компанії. Key Performance Indicator.

2.3. Впровадження в діяльність страхових компаній управління на основі збалансованої системи показників. Менеджмент страхових компаній. Базується стратегічне управління на основі збалансованої системи показників. Розглянути основний інструмент впровадження в діяльність компаній і підприємств збалансованої системи показників – стратегічну картку, яка може розроблятися у вигляді схем або таблиць.

2.4. Контроль страхової діяльності. Контроль як функція управління страховою компанією для реалізації функцій управління: планування, організація, мотивація. Розглянути стандарти, елементи і критерії за допомогою яких здійснюється контроль. Зіставлення досягнутих результатів із встановленими стандартами. Форми контролю.

3. Маркетинг в системі управління страховою діяльністю.

3.1. Задачі, функції та особливості організації маркетингової діяльності в страховій компанії. Аналіз діяльності страхової компанії.

Концепція маркетингу. Завдання управління маркетингом. Стратегічна орієнтація маркетингу. Конкурентні пріоритети маркетингу страхової організації. Маркетингові дослідження: завдання, види і структура. Вимірювання місткості ринку. Визначення факторів, що впливають на динаміку продажу. Оцінювання інтенсивності конкуренції.

3.2. Система розробки та продажу страхових послуг. Сутність та об'єкти маркетингової політики. Виконавці маркетингового дослідження. Аналіз і прогнозування кон'юнктури страхового ринку. Розробка та просування нових видів страхових послуг. Система продажу страхових послуг. Витрати на формування каналу реалізації страхових послуг.

3.3. Управління рекламною діяльністю страхової компанії. Мета реклами страхової компанії. *Основні засоби поширення реклами.* Вимоги до реклами страхових послуг.

3.4. Управління відносинами страховика зі страховими посередниками. Охарактеризувати основні страхові посередники в Україні: страхові агенти та страхові брокери. Система управління відносинами страховика зі страховими посередниками. Планування роботи зі страховими посередниками. Перманентний аналіз в системі мотивації діяльності страхових посередників. Моделі проведення тендерів.

4. Врегулювання страхових претензій

4.1. Служба врегулювання претензій, її завдання та місце в страховій компанії. Організаційна структура та функції відділу з врегулювання претензій страховій компанії. Місце відділу з врегулювання претензій в структурі страхової компанії та його функції. Склад служби по врегулюванню страхових претензій. Основні цілі створення підрозділу з врегулювання претензій. Організація роботи підрозділу із врегулювання претензій.

4.2. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій. Визначення дефініції страхова претензія. Процес врегулювання претензій. Перелік основних документів з розслідування страхових претензій. Страхові компанії можуть здійснювати страхову експертизу самостійно, або залучати незалежних фахівців, до яких належать аварійні комісари, сюрвейєри, аджастери та ін.

4.3. Врегулювання вимог страхувальника щодо страхового відшкодування шкоди. При настанні страхового випадку відповідно до лімітів відповідальності страховика відшкодовується оцінена шкода. Порядок і умови здійснення страхових виплат та страхового відшкодування. Класифікація відшкодування шкоди. Перелік видів страхування, які є обов'язковими у нашій державі. Страхові виплати при майновому страхуванні та страхуванні відповідальності. Врегулювання страхових претензій з перестраховиками.

4.4. Порядок врегулювання вимог страхувальника щодо здійснення страхових виплат та страхового відшкодування збитків. Страховики, що здійснюють страхування життя, зобов'язані вести персоніфікований облік договорів страхування життя. Внесення змін до страхового договору. Призупинення дії страхового договору. Причиною дострокового припинення дії договору.

2. ФІНАНСОВА НАДІЙНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

5. Управління фінансовими результатами страхових компаній.

5.1. Склад доходів і витрат страхової компанії. Особливість діяльності страхової компанії. Доходи від страхової діяльності як первинні доходи страхової компанії. Склад доходів страхової компанії. Плата за страхування. Страхова премія. Страхова сума. Страховий тариф. Класифікація витрат страхової компанії. Витрати на обслуговування процесу страхування і перестраховування у практиці страховиків розвинутих країн: аквізиційні, інкасаційні, ліквідаційні.

5.2. Управління формуванням прибутку страхової компанії. Прибуток страхової компанії. Фінансовий результат страхової компанії. Прибуток від страхової діяльності. Основу прибутку страховика від страхової діяльності складають зароблені страхові премії. Резерв незаробленої премії. Рентабельність страхових операцій. Прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності. Прибуток від іншої звичайної операційної діяльності та надзвичайних операцій.

5.3. Оподаткування страховиків податком на прибуток. Страхові компанії нараховують та сплачують загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори згідно з чинним податковим законодавством. Для цілей оподаткування під доходом від страхової діяльності є сума доходів страховика, нарахована протягом звітного періоду. Ставки оподаткування. Порядок обчислення податку. Особливості визначення об'єкта оподаткування від провадження страхової діяльності із страхування життя.

5.4. Використання методу «директ-костинг» для управління фінансовими результатами страхової компанії. Сутність системи «директ-костинг». Алгоритм розрахунку. Перевага використання методу «директ-костинг» при плануванні фінансових результатів компанії

6. Управління платоспроможністю страхових компаній.

6.1. Платоспроможність страхової компанії та вимоги до її забезпечення. Забезпечення платоспроможності страхових компаній. Фінансова гарантія платоспроможності. Запас грошових коштів. Покриття нагальних потреб. Розрахунок фактичного запасу платоспроможності (нетто-активи). Нормативний запас платоспроможності страховика.

6.2. Організація контролю за дотриманням страховиком належної платоспроможності. Зміст управління платоспроможністю страховика. Функціонування системи управління платоспроможністю страхових компаній. Основні суб'єкти управління платоспроможністю страхових компаній. Система управління платоспроможністю страхової компанії.

6.3. Управління активами як засіб підтримки платоспроможності страхової компанії. Оцінка впливу структури активів на забезпечення платоспроможності страхових компаній. Склад активів, які забезпечують фактичний запас платоспроможності страховика. Реальна вартість активів компанії. Схема дії принципу «відповідності» в активах і пасивах страхової компанії під час визначення фактичного запасу платоспроможності. Знижки та вилучення з активів страхових компаній під час розрахунку їх реальної вартості. Групування активів за ступенем ліквідності та зобов'язань за терміном погашення і порівняння відповідних груп.

7. Управління фінансовою надійністю страхової компанії.

7.1. Визначення фінансової надійності страхової компанії та фактори, що її забезпечують. Фінансова стійкість (надійність) страховика. Фактори, що забезпечують фінансову стійкість (надійність) страхової компанії. Перелік чинників, що забезпечують фінансову стійкість страховика. Фактори, які мають непрямий вплив на фінансову стійкість і є суб'єктивними. Фінансова надійність страховиків як об'єкт державного контролю.

7.2. Управління страховим портфелем страхової компанії. Збалансований страховий портфель. Формування політики управління страховим портфелем. Стратегічні цілі страхової компанії. Формування політики перестраховування.

7.3. Управління формуванням і розміщенням страхових резервів. Економічна сутність страхових резервів. Управління формуванням обов'язкових резервів з ризикових видів страхування. Управління формуванням додаткових резервів з ризикових видів страхування. Формування резервів зі страхування життя. Метод плаваючих кварталів. Порядок формування, розміщення і обліку страхових резервів. Формування резерву заявлених, але не урегульованих збитків.

7.4. Управління розміщенням страхових резервів. Активи страховика повинні розміщуватися з врахуванням принципів безпечності, ліквідності, прибутковості. Принципи управління активами страхової компанії. Виникнення потреби час від часу здійснювати виплати по страховим претензіям обумовлює необхідність збалансовувати інвестиційний портфель страховика.

8. Антикризове управління в страхових компаніях.

8.1. Сутність фінансової кризи на підприємстві. Страхові організації є одними з найбільших інституційних інвесторів, що акумулюють та вкладають значні обсяги фінансових ресурсів, сприяючи розширеному відтворенню економіки. З метою формування специфічного погляду на перебіг криз у компаніях науковці та практики класифікують кризові явища. Сутність фінансової кризи у страхових компаніях. Ознаки фінансової кризи як складової корпоративних криз. Специфічні властивості фінансової кризи.

8.2. Сутність та місце антикризового фінансового управління в діяльності страхової компанії. Зростання динамічності середовища функціонування компаній вимагає все більшої уваги управлінців до проблем підтримки бізнесу в умовах невизначеності та протидії негативним проявам криз. Антикризове управління може бути специфікованим залежно від свого об'єкту. Особливість антикризового управління. Об'єктом антикризового фінансового управління є фінансова криза. Антикризове фінансове управління у страховій компанії – комплексна нелінійна система управління, яка включає ряд бізнес-процесів.

8.3. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика. Шляхи реорганізації страхових компаній. Реорганізація (санация) страхової компанії. Припинення діяльності страхової компанії. Ліквідація страхової компанії.

8.4. Державний контроль за платоспроможністю страхової компанії, засоби впливу і реагування на фінансові порушення страховиків. Державний нагляд за страховою діяльністю здійснюється з метою дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту

інтересів страхувальників. В страхових компаніях основним способом фінансового контролю є перевірка (інспекція). Залежно від характеру взаємовідносин фінансовий контроль можна розподілити на внутрішній і зовнішній. Склад контролюючих суб'єктів страхових організацій. Здійснення фінансового контролю страхових компаній тісно пов'язане з формуванням страхових резервів. Контроль діяльності перестраховування. Основні завдання та зобов'язання Держфінмоніторингу України.

8.5. Сек'юритизація активів та зобов'язань страхових компаній. Сек'юритизація активів як складний та багатогранний процес. Переваги сек'юритизації. Механізм використання сек'юритизації.

3. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

3.1. Теоретичні й методологічні основи фінансового менеджменту.

Сутність, мета і функції фінансового менеджменту. Поняття фінансового менеджменту підприємств. Місце фінансового менеджменту в загальній системі управління підприємством. Основні принципи фінансового менеджменту: інтегрованість із загальною системою управління підприємством, комплексний підхід до формування управлінських рішень, забезпечення високого динамізму управління та варіативності підходів до розроблення проектів управлінських рішень, орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємств тощо.

Головна мета фінансового менеджменту - забезпечення максимізації його ринкової вартості. Діяльність фінансового менеджменту підприємства спрямована на реалізацію його головних завдань: забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно із завданнями розвитку підприємства у наступному періоді; забезпечення найбільш ефективного розподілу та використання сформованого обсягу фінансових ресурсів по основних напрямках діяльності підприємства; оптимізація грошового обороту; забезпечення максимізації прибутку підприємства за передбачуваних рівнях фінансового ризику та дохідності фінансових операцій; забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку; забезпечення можливостей швидкого реінвестування капіталу за зміни зовнішніх та внутрішніх умов здійснення господарської діяльності тощо. Система функцій фінансового менеджменту. Основні функції фінансового менеджменту як керуючої системи та особливої функціональної системи управління підприємством.

Методологічні засади систем забезпечення фінансового менеджменту. Поняття систем забезпечення фінансового менеджменту. Склад основних систем фінансового менеджменту, їх взаємозв'язок.

Система організаційного забезпечення фінансового менеджменту, її сутність та зміст. Методологічні принципи формування системи організаційного забезпечення управління фінансами суб'єктів господарювання.

Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, її сутність та зміст. Методологічні принципи формування системи інформаційного забезпечення управління фінансами суб'єктів господарювання. Система основних показників інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, що формується із зовнішніх та внутрішніх джерел.

Системи та методи фінансового аналізу, їх сутність та особливості. Основні форми фінансового аналізу залежно від цілей. Методологічні принципи та етапи здійснення фінансового аналізу. Склад систем фінансового аналізу, основаних на різних методах його проведення в підприємстві.

Системи та методи фінансового планування, їх сутність та особливості. Методологічні принципи та етапи здійснення фінансового планування. Характеристика систем перспективного, поточного та оперативного планування фінансової діяльності підприємства. Зміст основних фінансових планів підприємства - плану доходів і витрат з операційної діяльності; плану надходження і використання грошових коштів; балансового плану тощо. Система бюджетів підприємства, методи та порядок їх розроблення.

Системи внутрішнього фінансового контролю, їх сутність та особливості. Основні види внутрішнього фінансового контролю. Методологічні принципи та етапи побудови системи внутрішнього фінансового контролю. Концепція фінансового контролінгу, її зміст. Основні функції фінансового контролінгу підприємства.

Фінансова стратегія підприємства. Поняття фінансової стратегії підприємства. Роль фінансової стратегії у забезпеченні розвитку підприємства та реалізації його фінансової філософії. Місце фінансової стратегії в стратегічному управлінні підприємством, її зв'язок із корпоративною, іншими функціональними та бізнес-стратегіями.

Методологічні принципи розроблення фінансової стратегії підприємства згідно із сучасною парадигмою системи стратегічного управління. Домінантні сфери (напрями) загальної фінансової стратегії підприємства - стратегії: формування фінансових ресурсів; розподілу фінансових ресурсів; забезпечення фінансової безпеки; підвищення якості управління фінансовою діяльністю тощо. Основні етапи процесу розроблення і реалізації фінансової стратегії підприємства. Визначення загального періоду формування фінансової стратегії підприємства. Поняття фінансового середовища підприємства та основні завдання його дослідження. Особливості та методи проведення стратегічного аналізу зовнішнього фінансового середовища щодо непрямого та безпосереднього впливу, а також внутрішнього фінансового середовища підприємства. Комплексне оцінювання стратегічної фінансової позиції підприємства по окремих домінантних сферах його фінансового розвитку.

Формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства. Врахування об'єктивних обмежень у досягненні бажаних результатів стратегічного фінансового розвитку підприємства. Ранжирування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства за їх пріоритетністю. Розроблення системи цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності підприємства. Конкретизація цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності по окремих інтервалах загального стратегічного періоду. Розроблення фінансової політики підприємства по окремих аспектах його фінансової діяльності в стратегічному періоді. Забезпечення зв'язку фінансової політики із фінансовою філософією та стратегічними цілями фінансового розвитку підприємства. Особливості формування фінансової політики на різних рівнях фінансової діяльності.

Формування портфеля можливих стратегічних альтернатив фінансового розвитку підприємства по окремих домінуючих сферах (напрямах). Визначення можливого поля прийняття стратегічних фінансових рішень з урахуванням досягнутої стратегічної фінансової позиції підприємства та стратегічних цілей його фінансового розвитку. Методи оцінювання та відбору стратегічних фінансових альтернатив: аналіз сценаріїв; аналіз чутливості; метод побудови дерева рішень; метод імітаційного моделювання; метод експертних оцінок тощо.

Оцінювання розробленої фінансової стратегії за параметрами її узгодженості щодо: базової корпоративної стратегії; передбачуваних змін зовнішнього фінансового потенціалу; внутрішньої збалансованості цілей та цільових стратегічних нормативів фінансового розвитку; економічної та позаекономічної ефективності реалізації; рівня ризиків окремих стратегічних фінансових рішень тощо. Управління реалізацією фінансової стратегії підприємства - забезпечення стратегічних змін фінансової діяльності; діагностика характеру змін умов зовнішнього фінансового середовища на кожному етапі стратегічного періоду; вибір методів управління реалізацією фінансової стратегії, адекватних характеру поточних змін умов зовнішнього фінансового середовища. Побудова системи контролю реалізації фінансової стратегії підприємства. Форми та порядок коригування програми стратегічного фінансового розвитку підприємства.

Управління активами підприємств. Сутність та завдання управління активами підприємств Особливості управління формуванням активів на різних етапах розвитку підприємства. Основні принципи формування операційні активів підприємства. Структурно-логічна схема процесу управління формуванням операційних активів підприємства. Методи визначення потреби в загальному обсязі операційних активів підприємства.

Основні етапи процесу управління використанням операційних активів підприємства. Система основних показників для аналізу продуктивності, оборотності та рентабельності операційних активів Найважливіші фактори рівня ефективності використання операційних активів та методи їх дослідження. Система цільових показників ефективності використання операційних активів, порядок їх розроблення.

Сутність та головне завдання управління оборотними активами підприємства. Основні етапи процесу управління оборотними активами. Показники та методи аналізу оборотних активів підприємства, послідовність його здійснення. Політика формування оборотних активів підприємства; фактори, що обумовлюють її тип.

Управління запасами підприємства, його зміст та послідовність здійснення. Показники та методи аналізу запасів підприємства. Методи оптимізації розміру основних груп поточних запасів. Основні системи фінансового контролю за рухом запасів. Управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства, його зміст та послідовність здійснення.

Показники та методи аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства. Кредитна політика підприємства та фактори, що обумовлюють її вибір. Методи визначення загальної суми оборотного капіталу, що спрямовує дебіторську заборгованість за товарним та споживчим кредитами. Формування

системи кредитних умов і процедури інкасації поточної дебіторської заборгованості. Основні системи контролю за рухом та своєчасною інкасацією поточної дебіторської заборгованості.

Управління грошовими активами підприємства, його з послідовність здійснення. Показники та методи аналізу грошових активів підприємства. Планування цільової суми залишку грошових коштів та їх еквівалентів.

Управління фінансуванням оборотних активів підприємства. Поняття чистого робочого капіталу. Показники та методи аналізу стану фінансування оборотних активів підприємства. Політика фінансування оборотних активів підприємства та фактори, що обумовлюють її вибір. Планування обсягу поточного фінансування оборотних активів з урахуванням фінансового циклу підприємства, що формується. Оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів. Баланс формування оборотних активів, його зміст складання. Форми контролю за станом фінансування оборотних активів підприємства.

Управління капіталом підприємства. Сутність та задачі управління капіталом підприємств. Управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу.

Управління формуванням власних фінансових ресурсів підприємства, його сутність, задачі та послідовність здійснення. Показники та методи аналізу формування власних фінансових ресурсів підприємства. Методи визначення загальної потреби підприємства у власних фінансових ресурсах.

Фінансовий механізм управління формуванням операційного прибутку на основі системи «Взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку». Управління формуванням прибутку на основі операційного левериджу.

Дивідендна політика підприємства, її сутність та типи. Фактори, що обумовлюють вибір типу дивідендної політики. Оцінювання ефективності дивідендної політики підприємства.

Амортизаційна політика підприємства, її сутність та типи. Фактори, що обумовлюють вибір типу амортизаційної політики. Оцінювання ефективності амортизаційної політики підприємства.

Управління емісією акцій, його сутність та послідовність здійснення. Методи дослідження можливостей ефективного розміщення передбачуваної емісії акцій. Визначення обсягу емісії, номіналу і видів акцій. Вибір ефективних форм андеррайтингу акцій.

Управління формуванням позикових фінансових ресурсів підприємства, його сутність, завдання та послідовність здійснення. Показники та методи аналізу залучення і використання позикових коштів. Методи визначення загальної потреби підприємства у позикових коштах.

Управління залученням банківського кредиту, його зміст та порядок здійснення. Визначення цілей використання і видів банківського кредиту, що залучається. Визначення та оцінювання умов здійснення банківського кредитування за видами кредиту. «Вирівнювання» кредитних умов у процесі укладання кредитної угоди. Організація контролю за поточним обслуговуванням банківського кредиту та амортизацією суми основного боргу.

Управління фінансовим лізингом, його зміст і порядок здійснення. Фактори, що обумовлюють вибір виду фінансового лізингу. Визначення умов

здійснення лізингової операції. Оцінювання ефективності лізингової операції. Організація контролю за своєчасним здійсненням лізингових платежів.

Управління облігаційною позицією, його зміст та порядок здійснення. Дослідження можливостей ефективного розміщення передбачуваної емісії облігацій підприємства. Визначення обсягу та умов емісії облігацій. Вибір ефективних форм андеррайтингу облігацій. Порядок формування фонду обслуговування і погашення облігацій.

Управління залученням товарного кредиту, його зміст і порядок здійснення. Фактори, що обумовлюють вибір виду товарного кредиту. Визначення середнього періоду використання товарного кредиту.

Оптимізація умов залучення товарного кредиту. Забезпечення своєчасних розрахунків по товарному кредиту.

3.2. Стратегічні і тактичні цілі фінансового менеджменту

Основи управління інвестиціями підприємств. Економічна сутність та класифікація інвестицій підприємства. Сутність та завдання управління інвестиціями підприємства. Показники та методи аналізу інвестиційної діяльності підприємства. Інвестиційна політика підприємства, її сутність та типи.

Управління реальними інвестиціями підприємства, основні форми його здійснення. Види реальних інвестиційних проектів та вимоги до їх розроблення. Визначення вартості інвестиційного проекту. Показники і методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Формування програми реальних інвестицій підприємства.

Управління фінансовими інвестиціями підприємства, основні форми його здійснення. Види основних фінансових інструментів інвестування та характеристика їх інвестиційних якостей. Моделі оцінювання вартості окремих фінансових інструментів інвестування. Поняття портфеля фінансових інвестицій та класифікація його видів. Формування портфеля фінансових інвестицій підприємства на основі сучасної портфельної теорії.

Управління грошовими потоками підприємства. Сутність та завдання управління грошовими потоками підприємства. Методи ідентифікації обсягу та складу грошових потоків підприємства з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Показники і методи аналізу грошових потоків підприємства. Політика управління грошовими потоками, її сутність та типи.

Поняття оптимізації грошових потоків підприємства. Основні напрями оптимізації грошових потоків - збалансування обсягів, синхронізація окремих видів у часі. Характеристика дефіцитного та надлишкового грошових потоків підприємства.

Планування обсягів та структури грошових потоків підприємства, його види. Методи планування надходження та витрат грошових коштів по окремих напрямках операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств у процесі розроблення плану надходження і витрачання грошових коштів. Система платіжних календарів підприємства, порядок їх розроблення та використання.

Управління фінансовими ризиками підприємства. Економічна сутність та класифікація фінансових ризиків підприємств. Завдання управління

фінансовими ризиками. Політика управління фінансовими ризиками, її зміст та порядок розроблення.

Ідентифікація окремих видів фінансових ризиків підприємства. Формування загального портфеля ідентифікованих систематичних та несистематичних ризиків підприємства.

Первісне оцінювання рівня фінансових ризиків. Методи оцінювання рівня вірогідності настання ризикової події та умови їх застосування. Оцінювання розміру можливих фінансових втрат при настанні ризикової події. Групування фінансових операцій підприємства за зонами ризику, за критерієм можливих фінансових втрат. Оцінка можливостей зниження попередньо визначеного рівня фінансових ризиків.

Обґрунтування управлінських рішень в умовах ризику й невизначеності. Характеристика «умов ризику» і «умов невизначеності». «Матриця рішень» та порядок її формування. Методи прийняття управлінських рішень в умовах ризику на основі «функції корисності Неймана-Монгерштерна». Методи прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності за критеріями Вальда, Гурвіца, Севіджа.

Внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків, можливості та умови їх застосування. Методи запобігання ризикам, критерії їх вибору. Методи лімітування концентрації ризику в фінансовій діяльності підприємств та об'єднань; система фінансових нормативів, що забезпечує лімітування ризику.

Методи хеджування як засоби мінімізації ризику при проведенні операцій із реальними активами, фінансовими інструментами інвестування та валютними коштами. Диверсифікація напрямів фінансової діяльності, форм фінансових операцій та видів фінансових інструментів як ефективний механізм зниження загального рівня ризиків.

Розподіл ризику серед партнерів по фінансових операціях. Внутрішнє страхування фінансових ризиків у межах підприємства шляхом резервування фінансових ресурсів на випадок ризикових подій.

Зовнішнє страхування фінансових ризиків, його види та форми. Критерії передачі фінансових ризиків під зовнішній страховий захист. Основні умови страхування фінансових ризиків та їх відображення у договорі страхування. Оцінювання ефективності зовнішнього страхування фінансових ризиків підприємства.

Основи антикризового фінансового управління підприємствами. Економічна сутність та класифікація фінансових криз підприємств та об'єднань. Сутність та завдання антикризового фінансового управління підприємством. Принципи антикризового фінансового управління підприємством. Основні етапи процесу антикризового фінансового управління підприємством.

Діагностика фінансової кризи підприємства, її сутність та завдання. Система методів та показників експрес-діагностики фінансової кризи. Система фундаментальної діагностики фінансової кризи. Основні зовнішні та внутрішні фактори, що обумовлюють виникнення фінансової кризи підприємства та генерують загрозу її подальшого поглиблення. Ідентифікація параметрів фінансової кризи при її настанні.

Система внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства. Оперативний механізм фінансової стабілізації, спрямований на усунення неплатоспроможності, його методи та інструменти. Тактичний механізм фінансової стабілізації щодо відновлення фінансової стійкості, його методи та інструменти. Стратегічний механізм фінансової стабілізації щодо забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді, його методи та інструменти.

Система зовнішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства. Реструктуризація заборгованості підприємства, її основні форми та умови здійснення. Реорганізація підприємств, її основні форми та фінансові умови здійснення.

4. Бюджетний менеджмент»

4.1. Економічний зміст та складові бюджетного менеджменту

Сутність і складові бюджетного менеджменту

Бюджетний менеджмент та його роль у бюджетному процесі. Визначення бюджетного менеджменту. Об'єкт і суб'єкти бюджетного менеджменту. Предмет бюджетного менеджменту як навчальної дисципліни. Складові елементи організації бюджетного процесу. Система управління бюджетом. Етапи і методи управлінської діяльності в бюджетному процесі.

Складові бюджетного менеджменту.

Бюджетне планування, організація виконання бюджету, облік і звітність з виконання бюджету, контроль за виконанням бюджету.

Структура бюджету держави як об'єкта управління

Сутність і роль бюджету.

Бюджет як економічна категорія. Характерні ознаки бюджетних відносин. Бюджет як фінансовий план, склад і структура його доходів і видатків. Методи, джерела і принципи формування доходів. Класифікація видатків та форми бюджетного фінансування. Бюджетний дефіцит. Його причини, наслідки та межі. Джерела покриття бюджетного дефіциту. Бюджет як централізований фонд грошових коштів держави. Організація і завдання управління бюджетними потоками.

4.2. Бюджетний устрій і бюджетна система.

Основи бюджетного устрою: види бюджетів, принципи побудови бюджетної системи. Розмежування доходів і видатків між бюджетами, взаємовідносини між бюджетами. Склад і структура бюджетної системи України.

Органи оперативного управління бюджетом

Міністерство фінансів України – центральний орган виконавчої влади в сфері фінансової діяльності.

Законодавчі документи, якими керується Міністерство фінансів України у своїй діяльності. Основні завдання Міністерства фінансів України, його функції та права. Вертикальна структура органів Міністерства фінансів. Структура центрального апарату міністерства. Фінансові управління обласних державних адміністрацій. Основні завдання, функції та права фінансових органів обласного рівня.

Структура фінансового управління.

Міські та районні фінансові відділи в Україні; головні завдання, функції, права, структура.. Законодавчі документи, якими керуються фінансові управління обласних державних адміністрацій, міські та районні фінансові відділи.

Державна казначейська служба України, її призначення та функції.
Структура Головного управління Державної казначейської служби України.
Вертикальна структура органів державної казначейської служби.

4.3. Бюджетне планування

Економічні основи бюджетного планування.

Бюджетне планування як складова частина фінансового, його зміст, принципи і завдання. Методи бюджетного планування. Рівні та етапи бюджетного планування. Вдосконалення бюджетного планування і регулювання бюджетів на основі розширення самостійності адміністративно-територіальних формувань. Організація бюджетного планування. Підготовча робота до складання проекту бюджету. Характеристика основних етапів розробки проекту бюджету.

Порядок складання проекту Державного бюджету України.
Методологія складання проекту Державного бюджету. Розгляд проекту Державного бюджету в Кабінеті Міністрів. Представлення проекту бюджету Верховній Раді України, його розгляд в комісіях, комітетах і на сесії Верховної Ради України. Порядок внесення доповнень і зауважень до проекту бюджету. Затвердження Державного бюджету. Закон про Державний бюджет, його зміст.

Порядок складання проектів місцевих бюджетів, їх взаємозв'язок із проектом Державного бюджету.

Розгляд проекту бюджету в органах виконавчої і законодавчої влади, внесення в нього поправок і зауважень. Затвердження місцевих бюджетів.

4.4. Бюджетний регламент, його зміст, завдання та основи побудови.
Затвердження бюджетного регламенту. Необхідність встановлення бюджетного регламенту на всіх рівнях бюджетної системи. Відповідальність органів законодавчої і виконавчої влади за порушення бюджетного регламенту. Відповідальність за порушення бюджетного регламенту.

4.5.Завдання і методологія планування доходів бюджету.

Інформаційне забезпечення планування доходів. Кошторисне планування. Основи кошторисного планування. Норми і нормативи кошторисного фінансування. Структура кошторису. Види кошторисів. Планування видатків за окремими статтями кошторису.

4.6. Структурні компоненти бюджетного менеджменту.

Виконання бюджету

Поняття та принципи виконання бюджету.

Органи, що забезпечують виконання бюджету, розподіл функцій між ними.

Розпис доходів і видатків як основа виконання бюджету, порядок та терміни його складання, внесення змін та доповнень.

Бюджетна класифікація доходів і видатків, її роль у бюджетному процесі та виконанні бюджету.

Система справляння доходів бюджету.

Розрахунки юридичних і фізичних осіб з бюджетом. Документообіг, пов'язаний із мобілізацією доходів.

Організація фінансування із місцевого бюджету.

Документообіг у процесі фінансування із місцевого бюджету.

Касове виконання бюджету.

Системи касового виконання бюджету. Органи, які беруть участь у касовому виконанні бюджету, розподіл функцій між ними. Касове виконання дохідної частини бюджету. Джерела формування та напрямки використання грошових коштів бюджету. Касове виконання видаткової частини бюджету.

Регулювання міжбюджетних потоків.

Бюджетні трансферти. Субсидії, субвенції, дотації; порядок їх виділення та перерахування. Бюджетні позички, порядок їх видачі та погашення. Взаємні розрахунки між бюджетами, причини їх виникнення та порядок проведення. Взаємозалік коштів з фінансування в рахунок погашення недоїмки з належних до бюджету платежів. Мета і порядок їхнього проведення. Документообіг. Проведення вексельних взаєморозрахунків.

Вилучення коштів на користь Державного бюджету.

4.7. Облік виконання бюджету

Основи організації та завдання бухгалтерського обліку.

Функції бухгалтерських служб фінансових органів в організації обліку виконання бюджетів і кошторисів видатків установ. Їхні особливості у фінансових органах різних ланок. Права і обов'язки головних бухгалтерів фінансових органів.

Баланс виконання бюджету, його будова.

План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів України. Характеристика рахунків. Облік грошових коштів і доходів бюджету. Облік видатків бюджету. Визначення результатів виконання бюджету. Річні заключення рахунків обліку виконання бюджету, підготовча робота. Рахунки, призначені для відображення результатів виконання бюджету. Складання заключного балансу з виконання бюджету. Особливості обліку виконання сільських, селищних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад.

4.8. Звітність про виконання бюджету

Організація, види та форми бюджетної звітності.

Періодичність бюджетної звітності. Склад документів бюджетної звітності, порядок їх складання, подання та затвердження. Звітність розпорядників коштів про використання бюджетних коштів, одержаних із Державного та місцевих бюджетів. Склад звітних документів, терміни і порядок їх подання. Звітність установ банків із касового виконання бюджетів. Склад документів і порядок їх подання. Звітність органів Державного казначейства про виконання Державного бюджету. Склад звітних документів, терміни і порядок їх подання. Звітність фінансових органів про виконання місцевих бюджетів. Склад звітних документів, терміни і порядок їх подання. Порядок затвердження звіту про виконання бюджету держави.

Тема 8. Бюджетний контроль за виконанням бюджетів

8.1. Сутність та призначення фінансового контролю.

Роль контролю у виконанні бюджету. Види, форми та методи бюджетного контролю.

8.2. Органи бюджетного контролю, їх повноваження.

Рахункова палата України, її функції, права і завдання. Структура Рахункової палати. Державна податкова адміністрація, її функції, права та структура. Головна державна фінансова інспекція в Україні, її завдання. Фінансова інспекція, її функції та структура. Податковий контроль та його організація в Україні. Податкова звітність, порядок і методи її перевірки. Камеральні перевірки податкових декларацій і звітів. Документальні перевірки правильності розрахунків із бюджетом. Оформлення результатів податкових перевірок. Митний контроль. Контрольно-ревізійна робота з бюджету, її завдання та напрями. Організація і планування ревізій і перевірок. Порядок проведення ревізій фінансових органів щодо складання і виконання бюджету. Оформлення і реалізація результатів ревізій.

4.9. Світовий досвід бюджетного менеджменту

Особливості організації бюджетного процесу в зарубіжних країнах.

Аналіз підготовчої роботи, яка передуює складанню попереднього законопроекту в цих країнах (США, Німеччина, Швеція). Процедура розгляду і затвердження законопроекту про бюджет. Місце і роль спеціальних органів контролю в управлінні бюджетним процесом. Бюджетний менеджмент в різних країнах як ефективний важіль подолання криз та сталого розвитку економіки.

5. ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

5.1. РОЛЬ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Теоретичні, правові та організаційні основи податкового менеджменту. Завдання та мета податкового менеджменту. Об'єкт та суб'єкти податкового менеджменту. Структура податкового менеджменту. Елементи податкового менеджменту: податкове прогнозування і планування, податкове регулювання, податковий контроль. Правове регулювання податкового менеджменту. Податкове законодавство. Державна фіскальна служба України, її функції та структура. Становлення та розвиток податкового менеджменту в Україні. Особливості функціонування податкового менеджменту в Україні.

Планування та прогнозування податків і зборів. Планування податкових платежів. Прогнозування податкових платежів. Рівні планування і прогнозування податкових платежів. Державне планування, його мета та завдання. Планування податкових платежів місцевими органами самоврядування. Податкове планування підприємства. Етапи податкового планування і прогнозування. Фактори впливу на якість податкового планування і прогнозування. Методи податкового планування і прогнозування. Прогнозування окремих податків і зборів.

Податковий ризик-менеджмент. Поняття податкових ризиків. Види податкових ризиків. Система управління податковими ризиками. Податковий ризик держави. Ризики порушення податкового законодавства. Операційний ризик-менеджмент. Податкові ризики платника. Фактори впливу на систему ризик-менеджменту.

Податкове рахівництво. Предмет, метод і організація податкового рахівництва. Особливості організування податкового обліку на підприємстві. Податковий облік непрямих податків. Податковий облік прямих податків. Методика організації податкового аудиту.

Облік платників податків. Необхідність та сутність обліку платників податків. Завдання обліку платників. Функції податкових органів щодо обліку платників. Облікова справа платника податків. Єдиний банк даних про платників податків, Державний реєстр фізичних осіб - платників податків. Єдиний реєстр підприємств та організацій України. Облік юридичних осіб - платників податків. Порядок взяття на облік юридичних осіб. Облік платників податку на додану вартість. Особливості обліку платників податків - суб'єктів малого підприємництва. Облік платників податків - фізичних осіб.

Облік податкових надходжень, організація сплати податків. Необхідність та значення обліку платежів та його етапи. Особові рахунки платників та порядок їх відкриття. Облік податкових зобов'язань. Порядок закриття особових рахунків.

Управління податковим боргом. Поняття податкового боргу, типи та статус податкового боргу. Заходи з погашення податкового боргу. Податкова вимога. Розстрочення (відстрочення) сплати податкових зобов'язань платника податків. Підстави для застосування процедур примусового податкового боргу. Податкова застава.

5.2. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Теоретичні засади податкового контролю. Поняття податкового контролю, його завдання. Об'єкти та суб'єкти податкового контролю. Етапи, способи та методи податкового контролю. Повноваження органів державної влади щодо здійснення податкового контролю.

Планування та організація проведення перевірок. Класифікація документальних перевірок. Камеральні перевірки, їх роль та місце в податковому аудиті. Порядок підготовки та проведення планової документальної перевірки. Програма перевірки. Проведення зустрічних перевірок. Відбір пояснень посадових осіб платника, порядок вилучення документів, що підтверджують факт порушення податкового законодавства. Оформлення результатів перевірки. Податкові рішення - повідомлення. Реалізація матеріалів щодо результатів документальної перевірки. Організація перевірок за непрямими методами. Особливості реалізації матеріалів перевірок за непрямими методами. Апеляційне узгодження податкових зобов'язань та оскарження дій посадових осіб органів державної податкової служби. Оскарження рішень податкових органів в адміністративному порядку. Порядок та терміни подання скарг платниками податків. Вимоги щодо оформлення скарги. Первинна скарга. Повторна скарга. Порядок та терміни розгляду скарг. Податковий компроміс. Підстави, види і принципи відповідальності за порушення податкового законодавства. Фінансові санкції. Порядок нарахування пені. Штрафні санкції. Адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства. Карна відповідальність.

Контрольна робота податкових інспекцій у сфері справляння податків на споживання. Перевірка правильності реєстрації платником ПДВ. Класифікація господарських операцій з точки зору оподаткування ПДВ. Перевірка визначення податкового зобов'язання. Особливості формування податкового кредиту. Перевірка підстав для відшкодування податку. Перевірка реєстрів податкового обліку та податкової звітності. Перевірка правильності визначення об'єкта оподаткування акцизним податком та подачі звітності по ньому.

Контроль за правильністю нарахування та своєчасністю сплати в бюджет податку на прибуток. Перевірка правильності визначення доходу. Перевірка правильності віднесення витрат: витрати на оплату праці, витрати на придбання товарів, робіт, послуг, витрати на поліпшення основних фондів, інші витрати.

Контроль податкових органів у сфері оподаткування доходів громадян. Перевірка визначення об'єкта оподаткування. Перевірка документального підтвердження та правомірності застосування податкової соціальної пільги податковими агентами. Оцінка можливих ухилень від оподаткування за рахунок не включення до оподаткованого доходу інших доходів. Перевірка правильності визначення доходів та витрат громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності, які оподатковуються за загальною системою. Перевірка правильності ведення податкового обліку.

Контроль за правильністю справляння єдиного податку, ресурсних, майнових та інших обов'язкових платежів. Правомірність застосування спрощеної системи оподаткування фізичними та юридичними особами. Перевірка правильності визначення об'єкта оподаткування юридичними особами. Особливості структури системи майнового оподаткування в Україні. Визначення платника податку за землю. Перевірка правомірності землекористування. Особливості віднесення земельної ділянки до відповідної категорії. Перевірка правильності визначення об'єкта оподаткування податком за землю. Перевірка правильності визначення об'єкта оподаткування транспортним податком. Перевірка правомірності здійснення операцій з природними ресурсами. Перевірка правильності визначення об'єкта оподаткування рентною платою. Правові підстави оподаткування місцевими податками і зборами. Перевірка правильності визначення об'єкта та бази оподаткування екологічним податком. Оцінка можливостей ухилення від оподаткування.

Митний контроль. Контроль митних органів щодо правомірності здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Правильність визначення бази нарахування ввізного та вивізного мита, податку на додану вартість та податку на додану вартість.

Західний досвід адміністрування податків. Адміністрування податків у США. Система податкового менеджменту Канади. Адміністрування податків і платежів у країнах Європи. Податковий менеджмент країн Азії і Африки.

6. СОЦІАЛЬНЕ СТРАУВАННЯ

Теоретичні основи соціального страхування

6.1. Сутність, принципи й роль соціального страхування

Предмет і завдання курсу. Його зв'язок з іншими теоретичними й прикладними навчальними економічними дисциплінами. Склад, структура та послідовність викладання курсу.

Визначення та економічна сутність соціального страхування. Суб'єкти й об'єкти соціального страхування. Місце соціального страхування в системі економічних категорій. Функції соціального страхування як складової соціальної політики: захисна, компенсаційна, відтворювальна, перерозподільна, стабілізуюча. Принципи соціального страхування: особистої відповідальності, солідарності, обов'язковості, організаційного самоуправління, державного регулювання.

Роль соціального страхування у відновленні й збереженні працездатності робітників та гарантуванні матеріального забезпечення громадян, які втратили працездатність або не мали її. Актуальність соціального страхування для України. Чинники, що обумовлюють необхідність розвитку соціального страхування в Україні.

6.2. Іноземний досвід у сфері соціального страхування

Особливості соціального страхування в Швеції. Соціальна політика в системі соціального страхування Росії. Пенсійна система Чілі. Оцінка розвитку соціального забезпечення робітників у Німеччині. Соціальні технології США. Роль місцевого самоврядування в реалізації соціальних гарантій населення в Польщі. Медичне соціальне страхування в Ізраїлі. Системи соціального страхування в США. Системи соціального страхування Німеччині. Системи соціального страхування Англії. Системи соціального страхування Франції. Польська система пенсійного страхування. Система соціального захисту в Росії. Елементи сучасних пенсійних систем: державний пенсійний фонд, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії зі страхування життя і пенсій.

6.3. Державне регулювання соціального страхування

Мета й форми державного регулювання діяльності в системі надання соціальних послуг в Україні. Органи, які здійснюють державне регулювання у сфері соціального страхування, відповідно до його видів. Контроль за діяльністю страхових фондів. Захист прав споживачів соціальних послуг. Засоби державного нагляду. Співпраця та координація діяльності між органами, що здійснюють державне регулювання соціального страхування. Організація та контроль за наданням соціальних послуг. Роль та місце Кабінету Міністрів України в державному регулюванні розвитку соціального страхування.

6.4. Напрямки вдосконалення соціального страхування в Україні

Управління страховими фондами: держава та представники суб'єктів соціального страхування. Розвиток нормативно-законодавчого забезпечення. Особливості розвитку державної системи страхового фонду документації. Забезпечення економічного розвитку та формування його соціального ресурсу діючою системою пільг та субсидій у сфері соціальної допомоги населенню. Підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів для надання суспільно необхідних послуг. Реформування системи пенсійного забезпечення. Створення ефективної системи державного регулювання й контролю у сфері пенсійного страхування, зберігання та управління пенсійними активами, виконання заходів для забезпечення якості життя населення. Посилення

механізму регулювання соціального захисту на випадок безробіття. Упровадження державних соціальних стандартів у сфері медичного обслуговування населення.

Основні види соціального страхування

6.5. Страхування тимчасової втрати працездатності

Поняття загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням. Мета створення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Права, обов'язки та відповідальність суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням. Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг Фонду. Формування джерел надходження у Фонд. Напрямки використання коштів Фонду. Розрахунок страхового стажу. Види фінансово-економічного забезпечення та соціальних послуг у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

6.6. Страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання

Економічна сутність та роль Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання. Завдання Фонду. Принципи страхування від нещасних випадків. Суб'єкти й об'єкти страхування від нещасних випадків. Основні поняття: нещасний випадок та професійне захворювання. Види страхування від нещасних випадків. Добровільне страхування від нещасних випадків.

Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків. Обов'язки Фонду соціального страхування від нещасних випадків, що пов'язані з координацією страхової діяльності. Фінансування страхових відшкодувань, соціальних послуг та профілактичних заходів. Нагляд у сфері страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання.

6.7. Страхування на випадок безробіття

Поняття та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Соціальні гарантії як форма забезпечення достатнього рівня суспільного добробуту. Порядок надання матеріальної допомоги з безробіття. Управління Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Органи нагляду у сфері страхування на випадок безробіття. Зайнятість населення за статусами зайнятості (працюючі за наймом, роботодавці, самозайняті, безкоштовно працюючі члени сім'ї), формами власності (державна, колективна, приватна та інші), видами економічної діяльності (будівництво, послуги з ремонту, готелі та ресторани, торгівля транспортними засобами, освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога та ін.).

6.8. Пенсійне страхування

Сутність та поняття загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Пенсійний фонд України як самостійна фінансова установа.

Завдання Пенсійного фонду. Джерела надходження в Пенсійний фонд. Платники збору на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Об'єкти оподаткування для платників. Персоніфікований облік громадян у пенсійному забезпеченні.

Переваги та недоліки системи пенсійного забезпечення в Україні. Напрямки використання коштів Пенсійного фонду. Поняття „пенсія". Види пенсій: трудові, соціальні. Чинники, що обумовлюють розмір ресурсів соціального страхування, що направлені на пенсійне забезпечення: демографічні, економічні. Право вибору державної пенсії або надбавки до трудової пенсії.

6.9. Недержавне пенсійне страхування

Недержавне пенсійне страхування: економічна сутність та роль у системі соціального страхування. Суб'єкти та об'єкти недержавного пенсійного страхування. Недержавні пенсійні фонди: відкриті, корпоративні, професійні. Послуги недержавних пенсійних фондів. Доходи та витрати недержавних пенсійних фондів. Асоціація недержавних пенсійних фондів України: мета та основні завдання. Договір про недержавне пенсійне страхування: особливості складання для фізичних та юридичних осіб. Іноземний досвід недержавного пенсійного страхування.

6.10. Медичне страхування

Медичне страхування та його основні види. Суб'єкти й об'єкти медичного страхування. Роль медичного страхування в забезпеченні потреб робітника в страховому захисті. Добровільне медичне страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і їх сплати. Права й обов'язки сторін страхових відносин. Організація роботи страхової компанії, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку. Медичне страхування громадян, які перетинають кордон. Шляхи підвищення ефективності добровільного медичного страхування

3. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

1. Методи прогнозування показників бізнес-плану банку.
2. Поняття пасивів банку.
3. Поняття банківського маркетингу.
4. Принципи банківського менеджменту та їх характеристика.
5. Поняття «прямий маркетинг» та його зміст.
6. Принципи управління активами й пасивами.
7. Організаційний менеджмент банку та його характеристика.
8. Охарактеризуйте методологію збирання інформації в банку.
9. Принципи організації побудови банку.
10. Комплекс банківського маркетингу.
11. Активні операції банків з цінними паперами.
12. Сутність та етапи стратегічного менеджменту.
13. Процес стратегічного менеджменту.
14. Система електронних платежів та її характеристика.
15. Функції власного капіталу банку.
16. Особливості управління залученими коштами банку.
17. Поняття тактичного банківського менеджменту та його основні задачі.
18. Грошові перекази за системою SWIFT.
19. Основні функції регіональної розрахункової палати України.
20. Методи управління капіталом банку.
21. Управління фінансовою діяльністю страховика
22. Сучасний стан страхового ринку України та напрямки покращення фінансової надійності страхових компаній
23. Управління страховими резервами страхової компанії
24. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування фінансових ризиків в Україні
25. Фінансове планування, бюджетування та контролінг діяльності страхової компанії
26. Управління активами страхової компанії
27. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії
28. Сучасні тенденції та проблеми розвитку добровільних видів страхування
29. Аналіз та перспективи розвитку обов'язкових видів страхування
30. Аналіз та перспективи розвитку страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні
31. Страхування автотранспортних засобів (авто-каско) та його розвиток в Україні
32. Проблеми та перспективи розвитку майнового страхування в Україні.
33. Проблеми та перспективи страхування життя в Україні.
34. Оцінка сучасного стану і перспективи розвитку ризикових видів страхування.
35. Управління страховими ризиками страховика.

36. Об'єднання страховиків та їх роль у підвищенні ефективності функціонування страхового ринку.
37. Управління технічними резервами страховика.
38. Формування та управління резервами зі страхування життя в страховій організації.
39. Проблеми управління фінансами страхових організацій.
40. Проблеми забезпечення платоспроможності страхових компаній.
41. Управління фінансовими ризиками.
42. Інноваційні інвестиції.
43. Сутнісні характеристики фінансового менеджменту.
44. Інвестиційна привабливість або «економічний паспорт» підприємства
45. Об'єкт і суб'єкт фінансового менеджменту.
46. Аналіз динаміки і структури активів і пасивів балансу.
47. Різниця між портфельним, фінансовим та стратегічним інвестуванням.
48. Мета, задачі та функції фінансового менеджменту.
49. Механізм реалізації фінансового менеджменту.
50. Сутність та основні етапи фінансового планування.
51. Класифікація інвестицій.
52. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту.
53. Поняття та метод фінансового прогнозування.
54. Ціноутворення як складова планування прибутку підприємства.
55. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
56. Види фінансового планування та прогнозування.
57. Розрахунки та їх вплив на формування доходів підприємства.
58. Системи і методи внутрішнього фінансового контролю.
59. Основні підходи щодо бізнес-планування та прогнозування на підприємстві.
60. Класифікація факторів, котрі впливають на величину прибутку підприємства.
61. Сутність, принципи, види та завдання управління грошовими потоками підприємства.
62. Складові бюджетного планування та прогнозування.
63. Податкова політика підприємства.
64. Кризи, їх природа та вплив на підприємства.
65. Вимоги до інформаційної системи фінансового менеджменту.
66. Звіт про рух грошових коштів.
67. Поняття та сутність антикризового управління.
68. Класифікація користувачів фінансової інформації.
69. Управління грошовими потоками.
70. Роль фінансового менеджменту в антикризовому управлінні.
71. «Теорія портфелю» та «Теорія структури капіталу».
72. Капітал підприємства - класифікація.
73. Значення управління прибутком у фінансовому менеджменті.
74. Фінансова політика та рівні її реалізації.
75. Управління реальними, фінансовими та інноваційними інвестиціями підприємства.
76. Стратегії управління прибутком підприємства.

77. Класифікація користувачів фінансової інформації
78. Управління інвестиційною діяльністю
79. Управління затратами підприємства.
80. Класифікація грошових потоків.
81. Баланс виконання бюджету.
82. Балансовий метод планування.
83. Бюджетна класифікація видатків бюджету.
84. Бюджетна класифікація доходів і її роль у бюджетному процесі.
85. Бюджетна пропозиція та її характеристика.
86. Бюджетний запит і його складові.
87. Бюджетний регламент та його сутність.
88. Види і форми державного фінансового контролю у бюджетній сфері.
89. Визначення результатів виконання бюджету.
90. Державна аудиторська служба України: структура, завдання, функції.
11. Державна фіскальна служба України: завдання, функції і структура.
92. Доходи та видатки державного бюджету.
93. Закон України «Про Державний бюджет», його зміст.
94. Звітність органів Державної казначейської служби про виконання Державного бюджету України.
95. Звітність розпорядників бюджетних коштів про використання коштів бюджету.
96. Зміст та структура бюджетного процесу в Україні.
97. Касове виконання бюджету.
98. Касове виконання видаткової частини бюджету.
99. Контроль ефективності використання бюджетних коштів Рахунковою палатою України.
100. Методи бюджетного планування.
101. Методи державного фінансового контролю у бюджетній сфері.
102. Методи і види фінансування із державного бюджету.
103. Методологія, завдання та принципи бюджетного планування.
104. Міжбюджетні трансферти згідно з бюджетною класифікацією.
105. Міністерство фінансів України: організаційна структура, задачі, функції.
106. Нормативно-правова база регулювання бюджетного процесу і планування.
107. Облік видатків бюджету.
108. Облік грошових коштів бюджету.
109. Облік доходів бюджету.
110. Органи державного фінансового контролю в Україні.
111. Органи, що забезпечують виконання доходної частини бюджету.
112. Організаційні основи виконання Державного бюджету України.
113. Організаційні основи фінансової звітності.
114. Організація обліку виконання бюджету.
115. Організація фінансування із місцевого бюджету.
116. Основні фактори ,які визначають якість бюджетного процесу на стадіях підготовки, розгляду , затвердження та виконання бюджету.

117. Особливості здійснення окремих видатків Державного бюджету.
118. Особливості складання проектів місцевих бюджетів.
119. План рахунків бухгалтерського обліку виконання Державного та місцевих бюджетів.
120. Поняття бюджетного фінансування та його організація.
121. Поняття та сутність бюджетного календаря.
122. Попередній етап до складання проекту бюджету України.
123. Порядок складання, розгляду та затвердження Державного бюджету на наступний рік.
124. Програмно-цільовий метод бюджетного планування..
125. Рахункова палата України: задачі, функції, структура.
126. Річна фінансова звітність бюджетних установ, її склад та терміни подання.
127. Розгляд, порядок, термін затвердження звіту про виконання бюджету.
128. Розпис Державного бюджету України.49.
129. Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня.
130. Роль Державної казначейської служби в реалізації функцій розпорядника державних коштів.
131. Система державного внутрішнього бюджетного контролю в Україні
132. Системи касового виконання бюджету.
133. Склад і структура видаткової частини Державного бюджету
134. Склад і структура доходної частини Державного бюджету.
135. Складові бюджетного менеджменту.
136. Стадії виконання Державного бюджету за видатками.
137. Сутність бюджетного менеджменту.
138. Сутність державного бюджету України, його структура та функції.
139. Сутність та призначення державного фінансового контролю в Україні.
140. Міністерство фінансів України як центральний орган державної виконавчої влади у сфері фінансової діяльності.
141. Практика виконання бюджету у зарубіжних країнах.
142. Світовий досвід організації бюджетного контролю.
143. Принципи та способи організації податкового стимулювання.
144. Роль податкових пільг у податковому регулюванні.
145. Особливості застосування податкових пільг в Україні.
146. Елементи податкового менеджменту
148. Правове регулювання податкового менеджменту
148. Структура та функції Державної фіскальної служби України.
149. Організація податкового аудиту.
150. Податковий контроль і його завдання.
151. Сутність, ознаки та класифікація соціальних ризиків: безробіття, малозабезпеченість, втрата працездатності, втрата годувальника.
152. Сутність та види державних соціальних гарантій.
153. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт. Умови та порядок його встановлення.
154. Система соціальних гарантій населення: соціальні нормативи та джерела фінансування соціальних гарантій.
155. Визначення та економічна сутність соціального страхування.

156. Фінансовий механізм регулювання соціального страхування.
157. Правова база соціального страхування в Україні.
158. Види державного соціального страхування.
159. Принципи організації загальнообов'язкового державного соціального страхування.
160. Механізм функціонування трьох рівнів пенсійної системи України.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

Оцінювання знань вступників до аспірантури за результатами вступного іспиту здійснюється членами комісії на основі отриманих відповідей на питання білетів. Оцінювання відбувається за 100 бальною шкалою. Відповіді вступників оцінюються окремо за кожним питанням усіма членами комісії. Потім визначається середня кількість балів за результатами усіх питань виставлених членами комісії.

90-100 балів – відмінно – означає: відповідь правильна, повна, довершена, обґрунтована, достовірна, точна, не викликає сумнівів у членів комісії;

74-89 – добре – означає: відповідь правильна, достовірна з незначними неточностями, не викликає сумнівів у членів комісії;

60-73 – задовільно – означає: відповідь у цілому правильна, проте із значною кількістю помилок, неповна, неточна, недовершена, незакінчена, необґрунтована, викликає уточнюючі запитання у членів комісії;

0-59 – незадовільно – означає: відповідь неправильна, недостовірна, викликає дискусію у членів комісії.

Вступний іспит вважається складеним за умови отримання здобувачем не менше 60 балів – задовільно.

Іспит проходить в усній формі

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев І.В., Колісник М.К. Гроші та кредит: навч. посіб. / І. В. Алексеев, М. К. Колісник. – К.: Знання, 2009. – 253 с.
2. Бандурка, О. М. Гроші та кредит : Підручник. Затв. МОНУ для студ. ВНЗ / О. М. Бандурка, В. В. Глущенко, А. С. Глущенко. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 368 с.
3. Базилевич В. Д. Страхування: практикум: навч. посібник / В. Д. Базилевича. – 2 вид. переробл. і допов. – К.: Знання, 2011. – 607 с.
4. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М. М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
5. Бечко П. К., Захарчук О. А. Основи оподаткування: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. К. Бечко, О. А. Захарчук. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 168 с.
6. Бондар Н. О. Страховий менеджмент: навчальний посібник / Н. О. Бондар; Міністерство освіти і науки України, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”. – Харків: ХАІ, 2016. – 155 с.
7. Буднік М. М., Мартюшева Л.С., Сабліна Н.В. Фінансовий ринок: навч. пос. / М. М. Буднік – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 334 с.
8. Вовчак О. Д. Гроші та кредит : навч. посібник / О. Д. Вовчак. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 424 с.
9. Горбач Л. Страхування: підручник. / Л. М. Горбач, Е. В. Кадебська. – К.: КондорВидавництво, 2016. – 544 с.
10. Глущенко С. В. Гроші та кредит: Конспект лекцій. / С. В. Глущенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 86 с.
11. Еш С.М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид. / С. М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
12. Загорський В. С. Фінанси: навчальний посібник. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 405с.
13. Закон України «Про банки і банківську діяльність» №2121-III від 07.12.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
14. Закон України «Про Національний банк України» №679-XIV від 20.05.1999 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
15. Закон України «Про страхування» від 4 жовтня 2001р. № 44 (зі змінами й доповненнями). Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
16. Зянько, В. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. Частина 1 / Зянько В. В., Фурик В. Г., Вальдшмідт І. М. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – 126 с.
17. Коваленко В. В., Коренева О. Г. та ін. Банківська система України. [монографія] / В. В. Коваленко, О.Г. Коренева. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
18. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч. посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. – Київ : «Центр учбової літератури», 2013. – 578 с.

19. Козак Ю. Г. Логвінова Н. С. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник. Видання 3-тє, перероблене та доповнене. / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, В. В. Ковалевський – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 236 с .
20. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
21. Колодізев О.М. Гроші і кредит: підручник. Затверджено МОН / О. М. Колодізев, В. Ф. Колесніченко. – Київ, 2010. – 615 с.
22. Крупка М. І. Банківська система: навч. посіб. / М. І. Крупка. – Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 508 с.
23. Кузнецова С. А. Банківська система. [навч. посіб.] / С.А. Кузнецова. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.
24. Мельник К. М. Банківські операції: навч. посіб / Мельник К. М., Непочатенко О. О.//. – Вінниця, ПП «ТД «Едельвейс і К», 2013. – 320 с.
25. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. Гроші та кредит: навчальний посібник. / І. М. Михайловська, К. Л. Ларіонова. – Львів: Новий Світ – 2000, 2007. – 432 с.
26. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 504 с.
27. Оспіщев В. І. Фінанси: курс для фінансистів: навч. посібник / В. І. Оспіщев, О. П. Близнюк, Л.І. Лачкова та ін.]; за ред. В. І. Оспіщева. – К.: Знання, 2008. – 567 с.
28. Петрук О. М. Банківська справа / О. М. Петрук. за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця]: [навч. посіб.]. – К.: Кондор, 2009. – 464 с.
29. Пікус Р. В. Страхування: опорний конспект лекцій : (українською та російською мовами) / Р. В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 275 с.
30. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12.07.2001р. зі змінами від 2.10.2012 р. №5410-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
31. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15> – 07.11.2011 р.
32. П'ятак Т .В. Гроші і кредит: навч.- метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т. В. П'ятак, Н. О. Власова. – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2016. – 182 с.
33. Реверчук С. К. Гроші та кредит: підручник / С. К. Реверчук, В. І. Грушко, Л. І. Дмитриченко, І. Г. Скоромович, О. Ю. Сова. – Київ : Знання, 2011. – 382 с.
34. Ролінський О. В. Управління фінансовою санацією підприємства : навч.посібник. / О. В. Ролінський, О. Т. Прокопчук, А. М. Андрющенко, Л. Д. Тулуш. – Умань. : Видавець «Сочінський», 2013. – 462 с.
35. Романенко, О. Р. Фінанси : підручник для ВНЗ / О. Р. Романенко ; Міністерство освіти і науки України. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 310 с.

36. Рябенко Г. М. Страхування: навчальний посібник / Г. М. Рябенко, Н. М. Сіренко, А. С. Кравченко. – Миколаїв: МНАУ, 2014. – 399 с.
37. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К. : КНУТД, 2015. – 360 с.
38. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О. С. Філімоненков – К.: Кондор, 2007. – 400 с.
39. Холодна Ю. Є. Банківська система: навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.
40. Шило В.П. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання):теоретично-практичний посібник / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, С. С. Доровська. – К.: Професіонал, 2006. – 288 с.
41. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: Підручник. – 3-тє вид., стер. Затверджено МОН / В. М. Шелудько – К., 2015. – 535 с.
42. Юрій С. І. Фінанси: підручник. / С. І. Юрій, В. М. Федосов. – 2-ге вид.переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 687 с.